

A CSELEKVÉS ISKOLÁJA

MÓDSZERTANI FOLYÓIRAT

Kiadja az állami polgári iskolai tanárképző főiskola gyakorló iskolájának tanári testülete.

Felelős szerkesztő: KRATOFIL DEZSŐ

Megjelenik évenként 5 kettős számban. Előfizetési díj egy évre 12 pengő. Szerkesztőség és kiadóhivatal: S z e g e d, Boldogasszony-sugárút 8. szám.

Történelemtudomány és történelemtanítás

A nemzet életerejének a közös sors történeti tudata a fokmérője. Ebből származnak azok az erőforrások, amelyek a nemzeti léleknek tartalmat adnak, a társadalom különböző rétegeit egységbe foglalják és életútjukon elkísérik. Ezek oltják a nemzeti lélekbe a történelmi hivatás tudatát, amelynek kialakításában két tényező működik közre, a történetírás és az iskola. Együttes munkájuk eredménye a nemzeti öntudat és a történeti kultúra, amelyek nélkül tudatos politikai tevékenység el sem képzelhető. A nemzeti lélek nevelésében a történetírás primár, az iskola szekundár tényező. A történetírás nemcsak a történet alakító erők eredményeinek szintézise, hanem egymásból folyó és egymásba kapcsolódó újabb erő kifejtések kiindulópontja is. A kor lelkét szólaltatja meg írásaiban, a kor szellemében gyökereznek céljai és feladatai. Ezméi nem válnak mindjárt nemzeti köztudattá, csak szűkebb körök szereznek róluk tudomást és hosszú kerülőn át jutnak el a közönséghez. Eredményeinek a köztudatba való átviteléről az iskola gondoskodik; ennek feladata olyan történeti szemlélet nyújtása, amely a jelen problémáiról a múlttal való kapcsolatukban tájékoztat. Iskola és tudomány közös munkájukban a nemzeti célok által kijelölt ösvényen haladnak. Nemzedékről nemzedékre szállnak örökségbe a történelmi hivatás eszményei, amelyeket a késő utókor még akkor is magáénak vall, ha a rohanó élet a százados ugaron új barátokat szánt. Innen van az, hogy a történetiszemlélet sikjén nincsenek nagy elhajlások, a nagy időközökben beálló változások nem a természetes fejlődés, hanem a nemzeti élet sorsfordulóinak, az állam erejét próbára tevő politikai és gazdasági kríziseknek a következményei. Állandóan szem előtt kell tarta-

munk a nemzeti közszellem alakulásának e fentvázolt geneziséét, ha a történeti oktatás napjainkban aktuális problémáiról akarunk szólni.

Nemzeti életünk Trianonnal jutott el ahhoz a fordulópont-hoz, amidőn céljaink és feladataink új megfogalmazása vált szükségessé. Le kell vonni a következéseit államjogi helyzetünk megváltozásának és megjelölni az új utakon járó magyarság helyét a nemzetek társadalmában. Államszemléletünk e Trianonban gyökerező megváltozása a történeti kultúrát alakító tényezőket, a tudományt és iskolát is új feladatok elé állítja, különösen a nemzeti tudományokat és az iskola nemzeti tantárgyait, amelyek között a történelmet első helyen kell említenünk. Hogy rámutathassunk a magyar tanárság munkájára e feladatkörben, meg kell vizsgálnunk, hogyan érvényesültek a történeti tudatot formáló erők a tudomány művelésében és terjesztésében. Sohasem volt ennyire aktuális a kérdés felvetése, hogy a történelem számunkra valóban az élet mestere volt-e. Kaptunk-e az iskolától nemzeti céljainkat igazán kifejező történet szemléletet? Áthatotta-e a nemzet egyetemét a történelmi hivatás tudata? Vannak-e hiányai a régi szemléletnek és mik a feltételei az új, egészséges nemzeti közszellem kialakulásának? Ezekre a kérdésekre kell keresnünk a feleletet, hogy az egészséges nemzeti közszellem lényeges jegyeit meghatározhassuk.

Mindnyájan érezzük, hogy történeti tudásunk nem szolgálta teljes mértékben nemzeti feladatainkat és szükség van a nemzeti céljainkhoz jobban hozzáilleszkedő szemléletre. Mégsem lehet a felvetett kérdésekre egyszerűen igennel vagy nemmel felelni. Az új szemlélet lényeges jegyeit a réginek mindinkább elhalványuló vonásaiban lehet világosan felismerni. Tragikus összeomlásunk okainak megjelölésénél megállapítást nyert, hogy nemzeti katasztrófánkat nemcsak a háború elvesztése okozta, hanem a nemzet testét régóta sorvasztó belső betegség is, amelynek kellő történeti kultúra hiányában nem ismertük fel a helyes diagnózisát. A kiegyezés utáni hosszú nyugalom korszakában egy lassan-lassan elfakuló és anakronizmusával ma is gátlóerőként ható szemlélet lett úrrá a lelkeken. A nemzet belső politikai harcokban emésztette erejét és üres ábrándképek után szaladt. A sovíniszta hazafiasságtól fűtve a nemzeti gondolat erősebb érvényesüléséért szálltunk síkra, miközben szem elől tévesztettük létünk reális alapjait. 67 és 48 közjogi harcában a túlfűtött pártszenvédeledek elterelték a figyelmet legaktuálisabb politikai, gazdasági és szociális feladatainkról. A turini nagy nemzeti szelleme uralkodott rajtunk; a szabadságidea adott színt és tartalmat életünknek. Csak a szabadsághősökben láttuk nemzeti ideáljainkat; többet merengtünk a múlt dicsőségén, mint a jelen feladatain és a régi dicsőség fénye elvette tisztánlátásunkat. A magyar faj válságát sirattuk, de nem volt annak

orvoslására megfelelő programmunk. Minden baj kútfejének Bécset tekintettük és nem láttuk meg leselkedő szomszédainkat. Kárhoztattuk az Ausztriával fennálló kapcsolatot, de nem voltunk tisztában feladatainkkal annak megszűnése esetére. Ezt a szemléletet alakította ki három generáció lelkében a kor liberális pozitivistá történetírása, amely a liberálizmust a nemzeti eszmével azonosítva, különös érdeklődéssel fordult multunknak szenvedésekkel teli és szabadságküzdelmekben gazdag fejezetei felé. Analógiákat keresve a mult szenvedései és a jelen küzdelmei között, megtalálta az utat a nemzet szívéhez, de legközelebbi feladatainkról nem tájékoztatott. E történetírás nyomta rá bélyegét a trianoni nemzedék politikai arcára, ebben gyökerezik a háború előtti magyar ember lelki alkata. Ebből sarjadt a kevésbé tájékozott, könnyen lelkesedő, meggondolatlan, csakazértis ellenzéki magyar típus, amely a monarchián belül élte a maga kicsinyes életét és mindinkább elhomályosult lelkében a történeti hivatás tudata. E romantikus szemléletnek voltak hirdetői a katedrán tanáraink is, akik megszerették velünk multunk dicsőséges korszakait, de a legutóbbi évtizedek fejleményeivel és államiságunk valódi rugóival maguk sem voltak tisztában. Iskolában és sajtóban imperialisztikus ábrándképeket festettek elénk, 30 millió magyarról, hazafias nemzetiségekről hallottunk, a ránk leselkedő veszedelmekre azonban nem figyelmestettek. E történetírás és tanítás nyomán a történelem nem lehetett számunkra az élet mestere, a multnak ideális, a jelennek homályos képét láttuk az elénk tartott tükörben, nem csoda, ha az összeomlás napjaiban csalódva gondoltunk az iskolára és olvasmányainkra. Távol áll tőlünk e történetírás tudományos eredményeit és hazafias munkáját lekicsinyelni, de rá kellett mutatnunk a belőle sarjadt — önünknek is integráns részét kitevő — tradicionális szemlélet napjainkba nyúló anakronizmusára és túlzásaira, mint a kialakulóban lévő új szemlélet akadályaira. E történetírás minden szálával a saját korában gyökerezett, hű tolmácsolója volt a szabadságharc, kiegyezés és millennium eszményeinek, de nem fejezhette ki a XX. századi magyar-ság életcéljait.

A régi szemlélet revíziója a trianoni katasztrófa után kezdett érvényesülni történetírásunkban. Történetíróink veszik észre először, hogy e szemlélet nem felel meg a magyarság mai élethivatásának, új erőforrások megnyitására van szükség a nemzeti léleknek tartalommal való megtöltésére. E felismerés adja meg alaphangját az új — revíziós — történetírásnak, amely nemzeti életünknek a jelen szemszögéből való megvizsgálására törekszik, hogy megállapíthassa a Trianonba vezető kór diagnózisát és kijelölhesse az új életviszonyok közé került magyarság feladatait. Ez a történetírás a régebbi korok egy-egy elrajzolt vonásának helyreigazítását és a közelmult feldolgozatlan történetének beható tárgyalását tűzvén ki feladatul, olyan tükröt

kíván a nemzet elé tartani, amelyben multját és jelenét erényeivel és hibáival együtt torzítás nélkül megláthatja. Bár korábbi történetünk egy-egy mozzanatának újszerű rajzával is értékes felvilágosító munkát végez, előadásának súlypontja mégis inkább a XVIII. és XIX. század napjainkra kiható problémáira esik. Nincs terünk ez új történetírás eddigi munkájának részletekbe-menő tárgyalására, hisz az többé-kevésbé a szakemberek előtt úgyszemint is ismeretes, csupán mint szemléletrevízióink főforrásaira, a Hóman—Szekfü-féle »Magyar történet«-re, a Hóman által szerkesztett »A magyar történetírás új útjai« c. műben kifejtett programra és a Magyar Történelmi Társulat kiadásában megjelent »Magyarország újabbkori történetének forrásai« c. sorozatra utalunk. Ez utóbbi kiadványok egy-egy kimagasló személy működése, valamely intézmény vagy fontosabb probléma, — pl. a nemzeti kérdés — körül csoportosítva a forrásanyagot, annak részletes feldolgozása kíséretében az alig ismert vagy félreismerett mult igazi feltárását, a nemzeti hibák és a köztudatban meggyökeresedett tévedések irtását szolgálják. Csak a naiv sovinizmus és a laikus felületesség láthat az új történetírás átértékelő munkájában kegyeletsértést. Igazi értékeinket nem kell féltenuünk az átértékelés rostjától, ami pedig a tévedésekből és hamis csillogásból kiesik rajta, azt nyugodtan átengedhetjük a feledésnek. Kellő tárgyismeret birtokában mindenki megállapíthatja, hogy az új magyar történetírás módszer és színvonal tekintetében magasabbra emelkedve, alkalmassá vált oly feladatok megoldására is, amelyekre az eddigi történetírás nem vállalkozhatott. Korai volna azonban azt hinni, hogy az új történetírás nyomán az új magyar szemlélet máris kialakult. Sőt éppen a szemléletváltozás válságos idejét éljük, ami napjainkban a történelmi érdeklődés csökkenésében, mondhatni hiányában mutatkozik. A történetíró munkájától hosszú, nehéz út vezet az új szemléletig, különösen akkor, ha ez az út az elfogultságnak, a történelmi érzék hiányának, a mult hagyományainak, tévedéseinek és előítéleteinek köveivel van kirakva. Valószínű, hogy az új történetírás nehezen fogja megtalálni az utat a közönségnek a régi eszményekben nevelkedett rétegeihez, amelyek a nemzeti hiúság kendőzéséhez szokva, nem szívesen veszik a keserű igazságok kimondását, amit pedig a nemzet érdekében nem szabad elhallgatni még akkor sem, ha csalódást okoz, vagy illúziókat rombol szét. Mindezen nehézségek azonban csak az átalakulással járó átmeneti állapot következményei. Nincs még új egységes nemzeti történetnézetelem, de erőforrásaink hiányában egyre szintelenebb lesz a régi. A jövő generáció szemlélete a mai szintézis nyomán fog kialakulni. E folyamatot meggyorsíthatja a historizmus válságának csökkentése, az író és közönség közti távolság megszüntetése, amelyben fontos feladat vár a történet tanáraitól az új történetírásban lefektetett eszméknek a nemzeti köztudatba való átvitele révén.

A közelmúlt és jelen történetírásában adva vannak az anyyira kívánatos új szemlélet körvonalai. Ezekből konstruálhatjuk meg azt a képet, amely biztosabb vezetőnk lehet hivatásunk betöltésében. E kép megrajzolásában élethű ábrázolásra kell törekedni. Nem lehet szó forradalmi újításokról, történeti tudatunk alapépítményének ledöntéséről, csupán az elrajzolt vonások helyneigazításáról és a hiányzó részek pótlásáról. Az új szemléletnek az egész nemzet történeti kulturáját kell szolgálnia; egyesek informáltsága helyébe az egységes nemzeti közszellemnek kell lépnie. Az elérendő cél az legyen, hogy a haza minden polgárát áthassa a történelmi hivatás tudata. Nem hiányozhatik e szemléletből régi dicsőségünk apotheozisa, de benne kell lennie nemzeti hibáink kritikájának is. Ábrándos sovinizmus helyett a történeti fejlődés tükrében kell nemzeti problémáinkat a képre vetíteni, hogy a kor szellemében szemlélhessük történelmünk emelkedő és süllyedő mozzanatait. Különösen bővülnie kell e képnek az utolsó évtizedek fejleményeinek rajzával, hogy beeláthassunk az uralkodó politikai és gazdasági rendszerek struktúrájába. A világpolitika és világgazdaság síkjáról kell néznünk össze problémáinkat; nemzeti öncélúságunkkal nem fér össze élethivatásunk provinciális szemlélete. Többet időzzünk a jelennél, mint a múltnál, nemzeti feladatainknál, mint az idegen intézményeknél; tekintetünket inkább a közeli, mint a távoli népekre szegezzük. Gyökerében kell látnunk hazánk néprajzi képének kialakulását; az eddiginél több gondot kell fordítanunk a nemzeti ségi kérdés tanulmányozására. A régi szemlélet ellenzéki mázát a revízió színeivel kell átfesteni, csak ez lehet az összekötő kapocs a múlt és jelen, csonka hazánk és elcsatolt területei között, Történelmünket nem darabolhatták szét, szemléletünket sem korlátozhatjuk Csonkamagyarország területére, helyet kell foglalnia benne az idegen imperium alatt élő testvéreinknek is. A közös sors történeti tudata elszakíthatatlan kapcsot létesít magyar és magyar között. Történeti tudásunk alapjegyeit kell képezze az elszakított területekhez való jogunk ismerete. Ilyen és ehhez hasonló vonásokból kell állnia annak a szemléletnek, amely kifejezi az egész magyarság élethivatását és a nemzet minden tagja számára kívánatossá teszi a közös édesanyához való tartozást.

Az új történetírással párhuzamosan és attól részben függetlenül az iskola részéről is felmerült a régi szemlélet revíziójának gondolata. Tanításunk során egyre sűrűbben kellett tapasztalni, hogy meglévő ismereteink tára nem rendelkezik a cél elérésére megkívánt eszközökkel. Szükség van új erőforrások megnyitására, amivel kapcsolatban egyesek a történelmi oktatás reformját is sürgetik. Nézetünk szerint a történelmi oktatásban generális reformintézkedésekre nincs szükség. Történelmi oktatásunk nem a módszerében, hanem tartalmában és forrásaiban

ban szorul revizióra. Történelemtanáraink munkája ellen kifogást nem emelhetünk; ők becsülettel szolgálták nemzeti művelődésünk eszményeit; meg tudták szolgálatni a kor lelkét tanításukban és hogyha annak nyomán mégsem fakad mindig a megkívánt történelemszemlélet, az nem a módszerük hibájának, hanem ismereteik forrásának tulajdonítható. Nem kifogásoljuk a történelmi érzék fejlesztése céljából új methodikai eljárások felhasználását, gyökeres orvoslást azonban csak a tanár alaposabb tájékozottságától és nagyobb olvasottságától várhatunk. Ennek hiányában a tanítási eljárás áthangolása csak látszateredményeket produkálhat. A jó tanár addig is túl tudta magát tenni a pozitivistá adattanítás sablonjain. Sikernel munkálta a tanuló történelmi érdeklődését a szellemi erősebb kidomborításával, a jelenkornak több hangsúlyhoz juttatásával és a honismeretnek a történelmi tanításba való bevonásával. Az új szemléletnek az iskola közvetítésével a mai történetírásból kell kiindulnia, amelynek beható tanulmányozása nélkül minden methodikai eljárás légünes térben mozog. Az iskola szemléletalakító munkája nem merülhet ki idegen minták másolásában, annak a hazai földben kell gyökereznie, a magyarság sajátos életformáihoz kell simulnia és — ezt különösen hangsúlyozzuk — a tanár alapos és biztos történelmi tudásán kell nyugodnia. Radikális irányváltozás helyett józan konzervativizmus szükséges, történelmi oktatásunk kipróbált értékeit nem kockáztathatjuk szellemes ötletekért. A szemléletalakításnál számolni kell a tradíció nemzetfenntartó erejével, hogy megőrizhessük azokat az értékeket, amelyek a nemzetet naggyá tették. A szemlélet revízióját a régi szemlélet fogyatékoságainak pótlásával, mai helyzetünknek a múltban gyökerező sokoldalú megvilágításával igyekezzünk elérni. Ennek azonban alapfeltétele, hogy a revíziót saját magunkon kezdjük el. A tanárnak szemlét kell tartania meglévő ismeretei fölött és azokat a mai tudományos állásponttal kell összhangba hoznia. Amíg ez nem történik meg, a szemlélet revíziója ábrándkép marad, tanulóink az új Magyarország feladatairól nem kapnak hű képet az iskolában. Elismerjük, hogy a szemlélet revíziójának érzelmi akadályai is vannak, nehéz a régi eszményekről lemondani, belső énünket kicserélni, az öreg fát új talajba átültetni. De megfelelő belátással mindezen nehézségek leküzdhetők, nem elveink feladása árán, hanem a világhelyzet megváltozásának tudomásulvételével. Ez alól pedig első sorban a történész nem vonhatja ki magát. Az élet természetes rendjéből folyik, hogy a katedrán is együttműködnek az idősebb és fiatalabb generáció tagjai, akiknek megértő munkája az átalakulás kritikus éveiben is biztosíthatja az eredményesebb történelemtanítást, ha egyik fél tudomásul veszi a korszellem megváltozását, a másik pedig beleilleszkedik a tradicionális miliőbe és eljárásában felhasználja az idősebbek tapasztalatait.

A polgári iskolai tanárság feladatkörét a történelmi kultúra szolgálatában a polgári iskola speciális célja, a kispolgári osztály vezető rétegeinek világnézetnevelése szabja meg. Ehhez kell igazodnia a tanár iskolai és iskolán kívüli működésének, a tudomány művelésében és az ismeretek átadásában való részvételének. A polgári iskola történelemtanárának elsősorban a történelmi műveltség alapját képező ismeretanyag közlése a feladata, amit a gyakorlóiskolában elsajátított, jól bevált tanítási eljárás követésével sikeresen el is tud végezni, ha szem előtt tartja a nemzeti élet és a történelemtudomány követelményeit. Az iskolában azonban még nem merül ki a tanár munkaköre, teljesítenie kell azokat az igényeket is, amelyeket vele szemben a tudomány és társadalom felállítanak. A tanárra hárul községe szellemi életének irányítása. Nemcsak egyesületek vezetését, ünnepi beszédek tartását, helyi könyvtárak és gyűjtemények rendezését várják tőle, hanem a tudomány népszerűsítését is, az aktuális politikai, társadalmi, tudományos és művészeti problémáknak a sajtóban és előadásokon való ismertetését. Ez iskolán kívüli elfoglaltság ugyan szélesebb látókört, magasabb tudományos képzettséget, szakismereteinek a tudomány színvonalán való tartását kívánja meg a tanártól, de bőven kárpótolja az önképzés lehetőségével és a tanári munkának a társadalmi megbecsülésben jelentkező elismerésével. Van az iskolai és társadalmi, illetve tudománynépszerűsítő elfoglaltság mellett egy kimondottan tudományos része is a polgári iskolai tanár tevékenységének, ez a helytörténet művelése. Iskolája székhelyének történelmi kultúráját csak akkor szolgálhatja eredménnyel a tanár, ha bele tudja kapcsolni működését a község életébe; megismerni annak hagyományait, múltját, jelenét, a nép lelkiségét. Ezáltal nemcsak a honismeret eredményesebb tanítását biztosíthatja, hanem a lokális érdeklődés felkeltésével az általános történelmi kultúra fejlesztéséhez is hozzájárul. Ezen a téren a tudomány is igényeket támaszthat a polgári iskolai tanársággal szemben; tőle várja Magyarország megíratlan népiségtörténetének a tudományos szintézis alapját képező részletfeldolgozásait. A földben gyökerező, a táji és népi adottságokból sarjadó történetet nem lehet a tudományos központokból megállapítani, ennek megfigyelése és leírása, az anyaggyűjtés és feldolgozás munkája az ott működő, helyi nexusokkal és természetesen megfelelő szakismeretekkel bíró tanár feladata. Ez a munkakör évtizedekre szóló programot adhat a vidéken működő polgári iskolai tanárnak és a velejáró elismerésen kívül tudományos fokozat elérését is biztosíthatja számára. Alig van még valamely vidék feldolgozva, ahol pedig már történetek kezdeményező lépések, ott is akad bőven tennivaló új történelmi és néprajzi adatgyűjtéssel és a réginek korszerű feldolgozásával. Tanárságunk egy részében meg is van a hajlandóság ilyen irányú

működés kifejtésére, egyesek máris figyelemreméltó eredményeket produkáltak községük népiségtörténeti kutatásában. Akarat-erővel és munkakedvvel a megindulás és első tájékozódás nehézségein azok is könnyen túltehetik magukat, akik a módszerrel még nem ismerősek, munkájukban mindig számíthatnak a tudományos körök támogatására és a helyi hatóságok lokalpatriotizmustól fűtött áldozatkészségére. A tanár ily működésével alapját veheti meg a hely kultúrtörténeti fejlődését illusztráló gyűjteményeknek is, az ő buzgalmától és hozzáértésétől függ a vidék történeti emlékeinek elkallódása vagy megmentése. Nem lehet szebb feladata a dolgozni akaró és tudó tanárnak a vidék történeti kultúrájának szolgálatánál. Az ilyen tanár működése maradandó nyomokat fog hagyni a hely kultúrtörténeti életében és lényegesen hozzá fog járulni a tanárság megbecsüléséhez. A helytörténeti kutatás fontosságára való utalás nem jelenti azt, hogy bizonyos adottságok mellett — megfelelő nyelvismeret, egyes problémák iránti speciális érdeklődés — ne lehetnének a tanár tudományos munkásságának más területei is. Csak azt kell szem előtt tartani, hogy a munka alapos és komoly legyen, ne öndicsérettel és reklámmal csináljunk neki propagandát. E fentvázolt hármaskör képezheti a polgári iskolai tanárság tanítói, társadalmi és tudományos tevékenységének azon kereteit, amelyek között készülségének és hivatásának megfelelő munkát fejthet ki a nemzetnevelés szolgálatában. Egy mélyebben gyökerező történeti kultúra kialakulásának máris biztató jeleit látjuk a tanárság több tagjának odaadó munkásságában, az egész nemzetet azonban csak akkor fogja áthatni a történeti hivatás tudata, ha minden tanár közreműködik az egységes nemzeti közszellem megteremtésében. Napjainkban a hagyomány és forradalom küzdelme, a világszerte dúló politikai, speciális és gazdasági válság megsokszorozzák a tanárság vállaira nehezedő feladatot, a munkatöbbletet azonban vállalni kell, hogy fiaink visszaszerezhessék az apáik által elvesztett örökséget.

Végezetül vessünk egy pillantást a jövő síkjára, milyen lesz az új tanárnemzedék, hogyan készíti elő pályájára hallgatóságát a főiskola. A történelemtudomány és tanítás fentvázolt problémái közelről érintik a tanárképzést. A jövőbeni tanárt egész pályáján elkísérik a főiskolán szerzett benyomások; itt ismeri meg szaktudományának elméleti és gyakorlati feladatait, nagyon természetesen, hogy a vele kapcsolatos korszerű reformoknak is inmen kell kiindulniok. A magasabb történeti kultúrán nyugvó nemzeti öntudat csak akkor lesz valósággá, ha annak előfeltételeit tanárképzésünkben megteremtjük. A nemzet helyes politikai informálása, a polgári iskolai tanár iskolai, társadalmi és tudományos feladatkörének kibővülése megkívánják a történeti képzés elmélyítését és gyakorlativá tételét. A nemzet széles rétegeit átható történeti kultúra munkálásán csak az a tanár tud

sikeresen közreműködni, aki maga is ilyennel rendelkezik; történet-szemléletét ezeréves multunknak a tudomány színvonalán álló tanulmányozásából merítette; ítéleteinek alkotásában széles látókörre, helyes történeti érzékre és államiságunk rugóinak gyökerében való megértésére támaszkodhatik. E célok megvalósítására törekszik jelenlegi tanárképzésünk, mely a főiskola új formájában az eddiginél nagyobb mértékben szolgálhatja a pályára való előkészítést.

A főiskola új tantervében szerencsésen érvényesül a tanár-vizsgálat anyagának ökonómikusabb beosztása. Egyik hátránya volt régebbi képzésünknek a magyar történelemnek az egyetemessel szemben való háttérbe szorulása. Míg egyetemes történelmet 4 féléven, magyar történelmet csak 2 féléven át hallgatót a jelölt, azt is csak az utolsó évfolyamon, ami nem biztosította kellőképpen a hazai fejlődésnek az egyetemes történet keretében való meglátását. Már pedig úgy a polgári iskola tanterve, mint a nemzeti művelődés szempontjából a hazai történelemnek kell a tanítás központjában állania. Jelenleg 8—8 félév esik úgy a hazai, mint az egyetemes történet előadására, ebből 2 félév kizárólag az utolsó évszázad fejleményeinek ismertetésére szolgál, ami a jövőben lehetővé teszi a tanár számára az utóbbi évtizedek történetének az oktatásba való intenzívebb bevonását. A politikai történet tárgyalásával kapcsolatban erősebb hangsúlyhoz jut az intézmények fejlődésének, a szellemi és gazdasági kultúrának ismertetése és korszakonként a történet színterének közelebbi megismerése, mely utóbbit a földrajznak az A) szakcsoportból való kiválása tesz különösen szükségessé. Alaposabb ismeretek szerzését szolgálja a történet egy-egy részletének közvetlen kútfőkből való tanulmányozása és korszakonként a történetírás reprezentatív termékeinek megismerése. Ugy az alap —, mint a képesítővizsgálat követelményei közé tartozik egy-egy korszak vagy intézménynek a kútfőkön és irodalmi feldolgozásokon alapuló ismerete. A »Bevezetés a történelembe« c. kollegium általános történettudományi ismereteket nyújt. Ez előadás során ismeri meg a hallgató a történettudomány elméletét és forrásait, továbbá a történelmi műveltséghez elengedhetetlenül szükséges segédtudományok — írástan, oklevéltan, pecséttan, chronológia, címertan, éremtan, történelmi föld- és néprajz — alapelemeit, amelyek tárgyalásánál a hangsúly természetesen a hazai fejlődésre esik. Nagy előnye tanárképzésünknek az egyetemi oktatással szemben a vizsgálat egész anyagának összefüggő, rendszeres előadása. Főiskolai tanulmányai alatt a történelem minden korszakáról beható áttekintést kap a hallgató, amely megfelelő kiválasztással későbbi polgári iskolai tanításának is alapjául szolgálhat. Az előadást kiegészítő bibliográfiai utasítások egy-egy kérdés részletes tanulmányozását azok számára is lehetővé teszik, akik az egyetemen nem a

történelmet hallgatják. (Az A) szakcsoporton a történelem főszakosok kb. a hallgatóság 25—30 %-át teszik.) Itt készül el a történelem főszakosok házi dolgozata is, teljesen a főiskolai tanár útmutatása szerint az intézeti gyűjtemények felhasználásával. Így kapcsolódik egybe a főiskolai oktatás a tudományos képzéssel és a gyakorlóiskola munkájával, mely utóbbi a tanár didaktikai kiképzését a történettanítás jól bevált módszere alapján igen szép eredménnyel szolgálja.

De nem merül ki a tanárképzés csupán elméleti ismeretek nyújtásában, amit többé-kevésbé könyvekből és jegyzetkből is el lehet sajátítani, a leendő tanár társadalmi és tudományos munkaprogramjába való bevezetését is feladatának tekinti. Ezt a célt szolgálják a könyvtárismeret és a szeminárium gyakorlatok. A gyakorlatokon a hallgató a történeti kútfők kritikai tárgyalása, valamint a kútfők és az irodalom felhasználásával készült dolgozatok megbeszélése során elsajátítja a történeti kutatás és feldolgozás módszereit. A szeminárium az önálló tevékenység és a nyilvános szereplés iskolája, ahol a hallgató munkáját társai is ellenőrzik és a közös megbeszélés során részeseül egy-egy aktuális kérdés a tudomány színvonalán álló megvilágításban. Itt kerülnek megbeszélésre az egyetemes és hazai történetírás reprezentatív termékei, az újonnan megjelent történeti művek és a folyóiratok cikkei. Kiterjed a szeminárium munkája a tankönyvírás módszerére, a könyvtárismeretre, a gyűjtemények anyagára és a helytörténeti kutatás feladataira. Ez utóbbinak módszerébe rendszeres bevezetést kap a hallgató, mindenkinek főiskolai tanulmányai alatt legalább egy község fejlődéstörténetét kell közelebbről megismernie. A szeminárium munkája, amelyből minden hallgató kiveszi részét, igen alkalmasnak bizonyult a történeti érzék nevelésére, szemmel láthatólag fejleszti a látókört és máris több, tudományos szempontból is figyelmet érdemlő dolgot elkészülését eredményezte.

A tanterv e rövid ismertetéséből is megállapítható, hogy főiskolánkon nemzeti céljainknak megfelelő történelmi tanárképzés folyik. Az Alma Materből kilépő ifjúság alapos elméleti és gyakorlati készültséggel fog bekapcsolódni a polgári iskolai tanárság nemzetnevelő munkájába. Az új tanárnemzedék homogén műveltségétől, friss szellemétől, komoly hivatásérzetétől és munkakedvétől bizalommal várhatjuk az annyira szükséges egységes nemzeti közszellem és magyar világnézet nevelését. Az idő múlása mai célkitűzésünket túlhaladhatja, új feladatok megoldása elé állíthat bennünket, új erőforrásokat nyithat meg a nemzet számára; a magyar tanárnak arra kell törekednie, hogy mindig felismerje ezekben az élet lüktetését és megtöltse belőlük a nemzeti lelket a történelmi hivatás tudatával.

A történelemtudomány és történelemtanítás fenti összefüggéseinek fejtegetése, azoknak a történetírással és történet szemlélettel kapcsolatban a polgári iskola feladatára és a tanárkép-

zésre való vetítése, nem kíván sem egyesek, sem rendszerek bírálatára lenni. Meggyőződésünk, hogy a magyar tanárság nemes tradícióihoz híven ma is meg fogja találni a legmegfelelőbb plattformot a nemzeti művelődés eszményeinek a kor szellemében való szolgálatára. Milyen legyen az új történet szemlélet, milyen irányban kell a történelemtanár ismeretkörének is kibővülnie, hogy munkája nyomán magasabb történelmi kultúra fakadhasson, erre kívánja az olvasó figyelmét a fenti közlemény felhívni.

Dr. Eperjessy Kálmán.

A tanuló tipikus számolási hibái és az elhárítás módja

(II. közlemény.)

7. Egyéb kísérletek.

A felsorolt kísérleteken kívül, főképpen pedagógiai szempontból értékes E. Hylla berlini tanár munkálata, aki a reál-gimnázium I. osztályú tanulóinak iskolai dolgozatában előforduló hibákat vizsgálta. Eredményeit a »Zeitschrift für Pädagogische Psychologie« 17-ik kötetében közölte. Tanulmányának különös értéket ad, hogy az iskolai gyakorlatból került ki és így megfigyelései sok pedagógiai tanulságot nyújtanak. A tanulók $1\frac{1}{2}$ óra alatt 15 kivonási és szorzási példát dolgoztak ki, valamennyit elvont számokkal. A példák között összetettebbek a következő formában:

1. $a = 106,003$, $b = 17,408$, mennyi $a - b$?
2. $x + 138,004 = 2.357,016$, mennyi az x ?
3. $254,311 - (6804 + 375 + 8321 + 88888 + 104,703 + 69)$
4. $32 \times 35 \times 36$
5. $(4905 + 8207) \times 36$
6. $(17604 - 9837) \times 25$

A többi kilenc példa kivonási és szorzási feladat 5 — 7 számjeggyel, a számok között sok 0 szerepel.

Az elkövetett hibákat a tanár kiírta és megfelelően csoportosította. Többjegyű műveletben gyakran nehéz megállapítani, hogyan keletkezett a hiba. Hylla ezen úgy segített, hogy a hibás példát hangosan számoltatta a tanulóval, aki rendszerint megismételte ugyanazt a hibát. Ha nem, akkor a tanulót kérdezte ki és ezúton gyakran sikerült a hiba okát kipuhatolnia.

A számolás lényegére vonatkozólag a legalaposabb vizsgálatot Botju Schanoff végezte a würzburgi pszichológiai intézet-